

EVALUAREA OBIECTELOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

A. Jitaru,

Academia de Studii Economice din Moldova

INTRODUCERE

Proprietatea intelectuală, formată din cele două ramuri ale sale - proprietatea industrială, pe de o parte, și drepturile de autor și drepturile conexe, pe de altă parte, este una din pîrghiile de bază ale dezvoltării economice, sociale și culturale ale țării. În acest context, se poate aprecia că protecția și evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală este de o mare importanță, esența, scopul și eficiența ei fiind protejarea reală a produsului inteligenței umane și, în același timp, crearea de premise pentru dezvoltarea progresului tehnico-științific și cultural. Formarea specialiștilor în acest domeniu, are un rol activ în procesul reformelor social-economice și tehnico-științifice ale Republicii Moldova. Acest sistem, devenit realmente un factor decisiv al siguranței economice și sociale a statului, creează premise pentru extinderea raporturilor de piață și multiplică potențialul intelectual al țării.

1. NOȚIUNI ȘI STRATEGIA DE EVALUARE A OBIECTELOR DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ

1.1 Noțiunile de bază utilizate în activitatea de evaluare a obiectelor de proprietate intelectuală

Activitate de evaluare - activitate desfășurată de întreprinderile de evaluare, care constă în estimarea valorii de piață sau a altei valori a obiectului evaluării;

Evaluare - proces de determinare a valorii obiectului evaluării la o dată concretă, ținându-se cont de factorii fizici, economici, sociali și de altă natură, care influențează asupra valorii;

Evaluator - persoană fizică cu o reputație bună, cu studii superioare corespunzătoare, titular al certificatului de calificare al evaluatorului, care posedă o experiență de muncă suficientă în domeniul evaluării, un înalt nivel profesional și competența necesară pentru desfășurarea activității de evaluare;

Întreprindere de evaluare - persoana juridică sau fizică, înregistrată în Republica Moldova, în modul stabilit, în calitate de întreprindere, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare;

Certificat de calificare - document eliberat de comisia de atestare, prin care se confirmă că titularul lui posedă cunoștințele necesare pentru desfășurarea activității de evaluare;

Raport de evaluare - act întocmit de evaluator, pe hîrtie sau pe suport electronic, la finele procesului de determinare a valorii obiectului evaluării;

Valoare de piață - suma estimată pentru care un obiect al evaluării poate fi schimbat, la data evaluării, între un cumpărător hotărît să cumpere și un vînzător hotărît să vîndă, după un marketing adecvat, într-o tranzacție liberă, în care fiecare parte va acționa competent, cu prudența necesară și neconstrîns;

Valoare estimată - valoarea obiectului evaluării calculată la o dată concretă, cu aplicarea metodelor de evaluare prevăzute de prezenta lege;

Tipul valorii estimate - categorie a valorii estimate, stabilită în conformitate cu scopul evaluării;

Evaluare masivă - proces de evaluare a unui grup de bunuri imobile cu caracteristici similare, la o dată concretă, cu aplicarea procedurilor standard de evaluare și a analizei statistice;

Evaluare individuală - proces de estimare a valorii unui obiect concret al evaluării, la o dată concretă, ținându-se cont de toți factorii care influențează asupra valorii;

Evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală - proces de estimare a utilității rezultatelor activității intelectuale, exprimate în echivalentul valoric al caracteristicilor tehnice, de consum, economice și de altă natură ale obiectelor de proprietate intelectuală.

1.2 Strategia de dezvoltare a sistemului național de protecție, evaluare și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală

Strategia de dezvoltare a sistemului național de protecție, evaluare și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală pînă în anul 2010 este orientată spre asigurarea funcționării eficiente a sistemului protecției juridice de stat a proprietății industriale, a operelor și obiectelor dreptului de autor și drepturilor conexe, spre susținerea și promovarea creativității, în scopul creării și utilizării eficiente a obiectelor de proprietate intelectuală, care constituie temelia dezvoltării economice, sociale și culturale, spre afirmarea pe plan internațional a Republicii Moldova în calitate de partener egal în drepturi, spre crearea bazei social-economice, culturale, organizatorice și de drept, în vederea integrării potențialului intelectual național în cel comunitar-mondial.

Obiectivele de bază ale Strategiei sunt:

- Asigurarea unor condiții favorabile pentru crearea, protecția și implementarea obiectelor de proprietate intelectuală;
- Perfecționarea bazei legislativ-normative a sistemului de protecție a drepturilor asupra obiectelor de proprietate intelectuală;
- Crearea unui mecanism funcțional de contracarare a cazurilor de încălcare a drepturilor asupra obiectelor de proprietate intelectuală, de importare, fabricare și comercializare a producției contrafăcute;
- Perfecționarea activității de evaluare a obiectelor de proprietate intelectuală;
- Pregătirea și perfecționarea cadrelor în domeniul protecției juridice a obiectelor de proprietate intelectuală;
- Extinderea și dezvoltarea colaborării internaționale în domeniul protecției proprietății intelectuale (management, marketing, evaluarea proprietății intelectuale, etc.);
- Asigurarea informațională a sistemului de protecție juridică a obiectelor de proprietate intelectuală.

3. METODELE EVALUĂRII PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

Evaluarea obiectelor proprietății intelectuale este necesară pentru evidența și realizarea lor în balanța întreprinderii. În Republica Moldova evaluarea se realizează conform Hotărârii de Guvern *Despre evaluarea obiectelor proprietății intelectuale* de la 30.06.2003. În procesul evaluării se determină *costul de piață, de balanță și alte costuri* ale obiectelor proprietății intelectuale.

3.1 Metodele de calcul a costurilor

Metodele de calcul a costului drepturilor de exclusivitate pentru utilizarea obiectelor proprietății intelectuale, sunt caracterizate prin tipul costului, destinația evaluării efectuate și planificarea utilizării rezultatelor acesteia.

În practica evaluării costului obiectelor proprietății intelectuale tradițional se evidențiază trei metode: *de cheltuieli, comparativă (de piață) și de venituri*. Ultima metoda se consideră a costului proprietății intelectuale. În actuala cercetare s-au efectuat investigații asupra stării pieței proprietății intelectuale din Republica Moldova, la care a participat personalul de conducere de la 120 de întreprinderi din țară cu diverse tipuri și forme organizațional - juridice, care practică diferite tipuri de activitate.

Materialele obținute pe parcursul cercetării au permis elucidarea stării actuale și problemele cu care se confruntă proprietatea intelectuală în țară. Astfel, analiza rezultatelor a arătat, că indiferent de faptul că există o bază legislativă solidă referitor la includerea obiectelor proprietății intelectuale în

componența activelor nemateriale, și luarea lor în calcul la balanța întreprinderii, în realitate lucrurile lasă de dorit. În colonița „Active nemateriale” a bilanțelor contabile ale întreprinderilor participante la sondaj se înscriu cifre neînsemnate sau lipsesc definitiv.

Conform rezultatelor cercetării se pot concluziona următoarele: conducerea întreprinderilor menționate practic nu-și propune necesitatea și posibilitatea evaluării costului de piață a întreprinderii pe o cale rațională și bine orientată de administrare cu activele nemateriale, și în special, a proprietății intelectuale. Potrivit rezultatelor cercetării, la întreprinderile menționate, cota activelor nemateriale în structura totală a activelor actualmente constituie în medie 15%. Insa evaluarea efectuată poarta un caracter verbal, deoarece în bilanțul contabil activele respective lipsesc la majoritatea întreprinderilor.

Este util de menționat, că doar 24% din respondenți au remarcat prezența proprietății intelectuale la întreprindere. Informația despre aceste obiecte la întreprinderile care au participat la sondaj este prezentată în tabelul 1. Conform tabelului, cota de baza a obiectelor proprietății

Tabelul 1. Obiectele proprietății intelectuale la întreprinderile cercetate

Nr. d/o	Obiectul proprietății intelectuale	Cota întreprinderii care dispune de obiectul proprietății intelectuale, %
1	Denumiri de firme și mărci comerciale	27
2	Embleme comerciale și mărci de servire	22
3	Mărci industriale	10
4	Modele utile	5
5	Programe de calculator pentru MEC	5
6	Nominalizarea locurilor de proveniență a mărfurilor	2

intelectuale din întreprinderile respective revine la astfel de active ca: denumiri ale companiilor și mărci comerciale, embleme comerciale și mărci de servire. Analiza efectuată a scos în evidență faptul, că la întreprinderile care au arătat prezența invențiilor, modelelor utile, tehnologiilor, etc., cota proprietății intelectuale patentate în medie nu depășește 2%, ceea ce atestă, că agenții economici creând obiecte intelectuale, nu le înregistrează în modul corespunzător.

Lipsa metodelor de evaluare și evidență a proprietății intelectuale și activelor nemateriale reprezintă una din problemele întreprinderilor Republicii Moldova, care au pierderi sau nu primesc venituri suficiente, fără să observe acest lucru.

3.2 Propuneri pentru perfecționarea evaluării costului proprietății intelectuale

În legătură cu acest fapt, pentru perfecționarea ulterioară a instrumentelor metodice de evaluare a costului proprietății intelectuale e necesar de îmbinat, pe de o parte perfecționarea pregătirii cadrelor, pe de altă parte – desăvârșirea metodologiei evaluării proprietății intelectuale. În metodologia evaluării proprietății intelectuale este important de luat în considerație conceptul utilității, care include teoria utilității marginale, alegerea de consum, teoria funcțională a costului. În acest caz, devine oportună completarea metodologiei evaluării cu componentele:

- Evaluarea privilegiilor organizațional - economice luând în calcul clasificarea lor;
- Elaborarea pașaportului de identificare a obiectului proprietății intelectuale;
- Prognozarea tendinței prețurilor prin utilizarea „modelului pătânjen” de formare a prețurilor de piață
- Elaborarea prototipului virtual al obiectului evaluării pe baza informației primare, etc.

Din punct de vedere teoretic, conceptul utilității va contribui la apropierea costului real al produsului intelectual de cel real calculat.

3.3 Concluzii privind practica evaluării obiectelor proprietății intelectuale în Republica Moldova

În practica evaluării costului obiectelor proprietății intelectuale tradițional s-a obișnuit evidențierea a trei abordări: de cheltuieli, de comparație (de piață) și de venituri. Metodele evaluării obiectelor proprietății intelectuale în Republica Moldova corespund standardelor mondiale. Însă, nici una din metodele menționate nu corespunde pe deplin cerințelor analizei contemporane, deoarece acestea nu iau în considerație teoria utilității marginale, alegerii de consum, teoriei funcționale a costului.

4. ASPECTE DE INSTRUIRE A EVALUATORILOR

4.1 Structura procesului de studiu a specialiștilor în domeniul evaluării bunurilor.

Actual în R. Moldova specialiști cu studii superioare în domeniul evaluării bunurilor sunt instruiți la U.T.M., U.A.S.M. și A.S.E.M. La Universitatea Tehnică și Universitatea Agrară sunt pregătiți specialiști în domeniul evaluării bunurilor imobile, iar la Academia de Studii Economice – evaluatori ai obiectelor de proprietate intelectuală.

În urma aderării Republicii Moldova la Procesul de la Bologna au fost realizate un șir de

modificări esențiale în cadrul procesului de studii. Cum ar fi, modificarea structurii procesului de instruire, elaborarea noului nomenclator de domenii de formare profesională, modificarea planurilor de învățământ. Astfel, conform noului nomenclator evaluatorul bunurilor imobiliare capătă calificarea de inginer licențiat, iar evaluatorul obiectelor de proprietate intelectuală – economist licențiat.

Instruirea evaluatorilor în cadrul U.T.M. presupune patru ani studii la ciclul licență și un an la ciclul master. Pentru persoanele cu studii superioare din domenii înrudite se preconizează ciclul master de doi ani (figura 1).

Pentru evaluatorii obiectelor de proprietate intelectuală (specialitatea: Managementul proprietății intelectuale, ASEM) sunt prevăzuți pentru instruirea la ciclul licență trei ani, iar la ciclul master – doi ani.

Deci, pot fi observate două poluri inginerie – economie. Ce trebuie să cunoască specialistul evaluator, și în ce măsură? Răspunsul la această

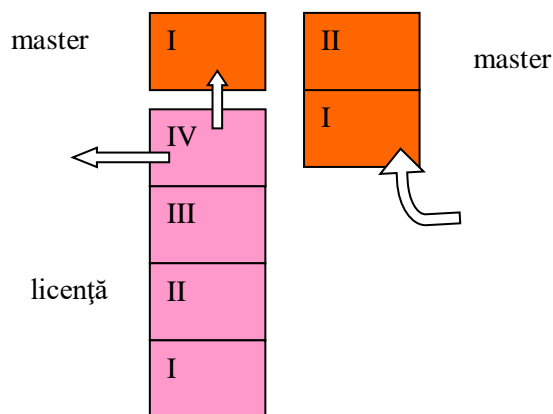

Figura 1. Procesul de formare profesională.

întrebare pe cât pare de simplu, pe atât este de controversat. Să pornim de la două lucruri certe: obiectele evaluării și abordările metodice aplicate în procesul estimării bunurilor.

4.2 Obiectele evaluării și abordările metodice aplicate în procesul estimării bunurilor

Vom evidenția următoarele obiecte ale evaluării, nominalizate în Legea cu privire la activitatea de evaluare: bunuri imobile, bunuri mobile, active nemateriale (obiecte de proprietate intelectuală - OPI), active mobiliare, întreprinderi (în funcțiune – business sau în calitate de complexe patrimoniale). Concomitent vom accentua faptul, că conform legislației trebuie aplicate trei abordări: prin metoda costului, venitului și prin analiza vânzărilor comparabile. Presupunând evaluarea unor obiecte tipice din categoriile celor menționate, putem determina corelația aproximativă a cunoștințelor necesare în procesul evaluării.

Urmând considerentele de mai jos determinăm corelația interdisciplinară inginerie – economie:

➤ Necesitatea aplicării fiecărei abordări o considerăm certă (ponderea în rezultatul final – 33,3%)

➤ Cota parte a cunoștințelor ingineresti și celor economice o determinăm în funcție de algoritmul de calcul indicat fiecărei abordări în parte, corespunzător obiectului evaluării.

➤ Volumul cunoștințelor ingineresti și economice necesare pentru aprecierea valorii obiectului evaluării o determinăm drept medie ponderată a cotelor determinate la pasul doi.

În figura 2 se propune aprecierea corelației necesare pentru evaluarea imobilului, iar în figura 3 – pentru evaluarea întreprinderii / afacerii.

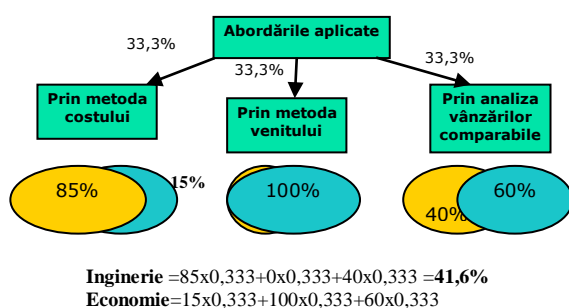

Figura 2. Evaluarea imobilului.

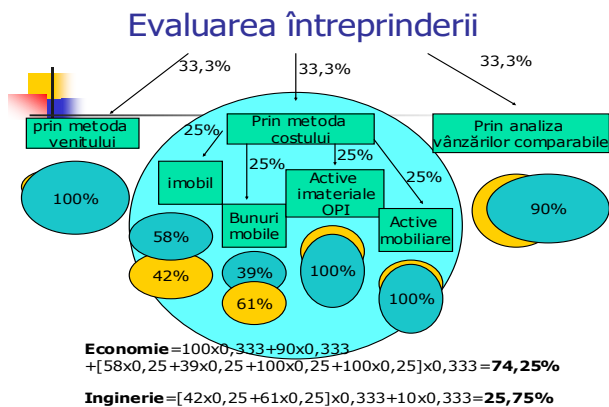

Figura 3. Evaluarea întreprinderii.

În rezultatul calculelor efectuate ajungem la concluzia că, dacă evaluatorul activelor mobiliare (a hârtiilor de valoare) și evaluatorul proprietății intelectuale poate fi doar economist, apoi evaluatorul bunurilor mobiliare, bunurilor imobiliare, evaluatorul întreprinderilor trebuie să posede numaidecât și cunoștințe ingineresti (specifice obiectului evaluării). Iar cunoștințele de bază, minime în procesul de instruire a evaluatorilor trebuie să cuprindă circa 40% economie, 25% inginerie, și desigur nu vom uita aspectul juridic, absolut necesar în activitatea evaluatorilor.

În funcție de obiectul evaluării, la baza minim obligatorie se va adăuga acel volum de cunoștințe

care este necesar pentru a evalua categoria concretă de bunuri.

5. RECOMANDĂRI

O importanță majoră în crearea infrastructurii inovaționale o are formarea elementului de infrastructură. În Republica Moldova este necesar de format un sistem efektiv de finanțare a activității inovaționale, atât din contul mijloacelor bugetare, cât și din contul mijloacelor extrabugetare. Finanțarea de stat a sferei inovaționale trebuie orientată în următoarele direcții: injectării de capital (parțial fără a fi rambursate) în proiecte inovaționale, care posedă un înalt potențial comercial capabile să devină „locomotivele” creșterii inovațiilor; finanțarea inovațiilor din fonduri extrabugetare; finanțarea statală deplină și ireversibilă a proiectelor inovaționale, ce poartă caracter național, fără a prezenta interes pentru business-ul privat.

Bibliografie

1. **Legea R.M.** cu privire la activitatea de evaluare, nr. 989-XV din 18.04.2002. M.O. al R.M. nr.102 din 16.07.2002.
2. **Regulamentul** cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, Hotărârea Guvernului R.M. nr.783 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, AGEPI 2003.
3. **Indicații metodice** privind evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, Hotărârea Guvernului R.M. nr.783 cu privire la evaluarea obiectelor de proprietate intelectuală, AGEPI 2003.
4. **Regulament** provizoriu privind evaluarea bunurilor imobiliare, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 958 din 4 august 2003, M.O. al R.M. nr. 177-181 din 15.08.03.
5. **Dr. Albu Svetlana:** Instruirea Evaluatorilor.
6. **Indicații metodice** privind determinarea valorii estimative a complexului patrimonial al întreprinderii și stabilirea prețului de vânzare a patrimoniului, Anexa 6 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1056 din 12 noiembrie 1997.
7. **Ioniță I., Bănac C., Stoica M.** Evaluarea organizațiilor. București: Editura Economică, 2004 – 224 p.
8. **Sobor Serghei,** Autoreferat al tezei de doctor în economie // Proprietatea Intelectuală: Probleme și mecanisme de soluționare

Recomandat spre publicare: 09.12.2007.